

Raftul
Denisei

Colecție coordonată de
DENISA COMĂNESCU

Alain de Botton

Sex, shopping și un roman

Traducere din engleză de
OANA CRISTESCU

HUMANITAS
fiction

Pentru Miel

Introducere

Când li se cerea să o descrie pe Alice, cuvântul „visătoare" le stătea oamenilor mai tot timpul pe limbă. Sub stratul de civilizație și sub scepticismul aferent, ea dezvăluia privirea plină de regret și lipsită de concentrare a unei ființe ale cărei gânduri lunecă permanent către o lume alternativă și mult mai puțin concretă. Ochii ei verde deschis aveau nuanțe de melancolie ce vorbeau despre pierdere și un nedefinit alean. Confuză și chiar puțin rușinată, putea fi văzută cum căuta prin talmeș-balmeșul lumesc ceva care să insufle sens în platitudinea existenței. Și, poate din cauza epocii în care trăia, această dorință de autotranscendere (dacă putem să ne exprimăm atât de teologic) ajunsese să se identifice cu ideea de Iubire.

Deși familiarizată cu burlețile sesiuni de comunicare ratată numite – pentru simplificare – relații, Alice își păstrase credința într-o pasiune de proporții inadmisibile, aproape vulgare. În cele mai nepotrivite momente, ezitând între diversele mărci de produse într-o băcănie, aruncându-și ochii pe anunțurile mortuare pe când călătorea cu trenul de dimineață sau lipind timbrele dulci-amărui pe facturile de utilități ale locuinței, își surprindea gândurile vagabondând, copilărește dar cu încăpățânare, către un scenariu în care se unea cu un mântuitor Altul.

Sătulă de propria capacitate de a fi cinică, sătulă de a vedea numai defecte în ea însăși și în ceilalți, își dorea să fie copleșită

de sentimente pentru o altă ființă umană. Își dorea o situație în care să nu aibă de ales, să nu aibă timp să ofteze să se întrebe „Oare el și cu mine chiar ne potrivim?“, în care analiza și interpretarea să fie de prisos, în care celălalt să fie doar o prezență indiscutabilă și complet naturală.

Șocant de incompatibilă în concepția romantică despre dragoste este ideea că cineva s-ar putea implica într-o relație nu pentru frumusețea ochilor cuiva, sau pentru rafinamentul intelectului său, ci pur și simplu pentru a evita contemplarea unui șir de seri petrecute în singurătate. Ce poate fi mai respingător decât să suporți limitările altora ca alternativă disperată la contemplarea solitară a propriilor limitări? Dar după o căutare epuizantă și sterilă, putem fi iertați (sau măcar înțeleși) pentru decizia de a împărți ipoteca cu o ființă ale cărei calități nu ne istovesc în nici un fel imaginația, dar care este cel mai reușit specimen ce a trădat un interes susținut față de noi, și pentru care găsim energia de a-i ignora spinarea cocoșată, opțiunea politică ciudată sau râsul strident, păstrând speranța într-o îmbunătățire, dacă mai târziu s-ar prezenta un candidat mai potrivit.

Lui Alice îi era greață să se gândească la iubire în termeni atât de pragmatici, nevoia de a te mulțumi cu individul pocit peste care dai din întâmplare la piscină, de a te acomoda în mod laș cu produsul defectuos al mediului social în numele unor imperative biologice și psihologice josnice. Deși traiul zilnic impune nuanțe, deși transcendența e rareori inclusă în categoria vieții adulte, știa că nu s-ar putea niciodată mulțumi cu mai puțin decât uniunea sufletească atât de elocvent descrisă de poeți și regizori de film pe tărâmul vrăjit al esteticii.

Mai erau și alte dorințe: să aibă sentimentul că viața în sfârșit începe, să pună capăt stânjenelii și reflexivității paralizante, să poată avea o dispoziție emoțională care să nu o catapulteze cu regularitate în depresii întunecate sau în perioade de distrugătoare ură față de sine. Mai existau și dorințe mate-

riale: să aibă o față pe care să o poată contempla fără o oglindă întunecată și fără un suspin profund, genul de viață despre care citești în paginile revistelor, o viață radioasă, însorită, într-o casă strălucitoare, cu haine făcute de mână, cu bluze de mătase de la buticuri elegante și cu vacanțe pe țărmurile unor mări tropicale.

Pentru a folosi definiția lui D.H. Lawrence, era romantică în sensul că îi era „dor de casă către altundeva" – altundeva însemnând un alt trup, o altă țară, un alt iubit – ecoul celebrului „*la vie est ailleurs*" al unui Rimbaud adolescent. Dar de unde venea această boală, dacă putem numi boală dorința de altceva? Nu era naivă, frunzărise marile cărți și teorii, aflase că Dumnezeu e mort și că Omul (celălalt anacronism) se apropia de sfârșit ca întrupare a unei soluții pentru Viață, știa că poveștile cu final fericit și eroine mulțumite trebuiau catalogate drept fantezii ieftine și nu drept literatură. Însă, poate pentru că își păstrase apetitul pentru telenovele și cântece ale căror refrene vorbeau despre cineva care dorea să

Te țin în brațe, iubito, să te iubesc, iubito,
Să-ți spun că te iubesc, iubito,

încă aștepta ca salvarea să-și facă apariția (telefonic sau prin altă metodă).

Într-o lume în care, susținea ea, preocuparea pentru satisfacerea pornirilor fizice nu trebuie neapărat să capete titlul de realitate, Alice se ocupa de conturile clienților într-o mare agenție de publicitate din Soho Square. Lucra acolo de când absolvise o universitate din provincie, cu câțiva ani în urmă, și aterizase în această slujbă pe baza unei naive – retrospectiv vorbind – confuzii între plăcerea de a consuma produse și mult mai puțin agreabila sarcină de a inventa acest consum.

Împărțea o secțiune dintr-un birou deschis cu o colegă de la departamentul financiar, lucrând sub lumina orbitoare a

becurilor fluorescente și în briza înghețată a aparatului de aer condiționat. La sfârșitul zilei de muncă, metroul o ducea înapoi către un apartament în Earl's Court, pe care-l împărțea cu prietena ei Suzy. Până acum, cele două femei reușiseră să depășească fără certuri obstacolele casnice, dar de curând Alice începuse să vină acasă cu o oarecare teamă. Colega de apartament, o veselă și practică infirmieră, după o veșnicie de singurătate, în final se îndrăgostise. Iubitul era un doctor tânăr, eminamente rezonabil, inteligent într-un fel discret, ironic și amuzant, cu o aplecare către povești macabre despre anatomie.

În acea nemenționabilă, poate chiar inconștientă, ierarhie feminină a frumuseții, Alice se considerase întotdeauna mai drăguță, nu în mod dramatic, dar în orice caz dotată cu avantaje naturale distincte. În trecut o consolase pe Suzy spunându-i că, oricât de puțini ar fi, cu timpul niște bărbați compatibili se vor arăta, că gleznele groase nu constituie o problemă, că personalitatea e ceea ce contează – asigurări date cu subtextul condescendent al unei femei a cărei atracție se situează pe baze mai solide, și care are pe robotul telefonic o droaie de mesaje care s-o dovedească.

Dar oricare ar fi fost respectivele dimensiuni ale gleznelor, Alice era acum cea care se străduia să-și păstreze zâmbetul în vreme ce Matt și Suzy își spuneau unul altuia Babar și Mimi și-și punctau conversațiile cu dulci chicoteli în surdină ale căror origini nu le putea înțelege.

— Întotdeauna am spus că o să rămânem apropiate chiar dacă-mi găsesc pe cineva, i-a spus Suzy într-o seară, strângând-o afectuos de mână. Ești cea mai bună prietenă a mea, și asta n-o s-o uit niciodată.

Ca atare, Suzy încercase o eroică redesenare a duoului romantic, invitându-și colega de apartament la restaurante, filme și plimbări de-a lungul râului. Dar, oricât de sincere erau aceste propuneri, Alice devenise treptat incapabilă să accepte generozitatea lui Suzy. Îi era peste puteri să se arate fericită pentru

cineva, în timp ce în interior se simțea distrusă de absența unor sentimente asemănătoare. Așa că prefera să-și petreacă serile acasă, prefăcându-se interesată de soarta țărilor devastate de război prezentate de buletinele de știri, privite de pe canapeaua din living, cu o farfurie de pește sau pui gătit la microunde balansată stângaci pe genunchi.

Nu mai avea chef să se vadă cu nimeni – sau, mai degrabă, absența Lui făcea ca toți ceilalți să pară inutili. Cunoștea multe persoane care se considerau prieteni, carnetul de adrese era înțesat, pentru că le punea oamenilor întrebări despre ei înșiși, era interesată de viețile lor, își amintea poveștile pe care i le spuneau, și astfel le împlinea cu talent nevoia de a fi recunoscuți. Iar dacă dorința de a relua contactul o ocolea, era poate din pricină că acești prieteni reprezentau un anturaj, fără a-i alina prin aceasta propria senzație de singurătate. Singurătatea nu înceta atunci când se afla la o masă, înconjurată de figuri animate; nu putea lua sfârșit decât atunci când nivelul de interes al unei alte ființe umane atingea un punct dincolo de obișnuita evaluare prozaică. Ar fi fost de acord cu concluzia lui Proust (foarte nearistoteliană) că prietenia e o simplă formă de lașitate, o fugă din fața sporitelor responsabilități și provocări ale dragostei.

Autocompătimirea își ițește capul atunci când arunci o privire obiectivă asupra propriei persoane, și ești cuprins de un sentiment de compasiune pentru ființa pe care o vezi, o atitudine care implică: „Dacă ar fi cineva pe care să nu-l cunosc, mi-ar părea rău pentru el/ea.“ Înseamnă să fii sedus de propria stare deplorabilă, să te întristezi de propria tristețe. Asocierile nedemne întipărite în cuvânt sugerează o istorică predispoziție către supraestimarea propriilor necazuri, către a fi trist fără un motiv serios. Cei care se autocompătimesc se consideră figuri tragice dacă sunt înșelați în cursul unei banale povești de dragoste; suferă de o ușoară inflamație în gât și, înfofoliți în fulare și înconjurați de medicamente, scuipă flegmă de parcă ar avea pneumonie.

Prin temperament, Alice nu avea timp pentru așa ceva. În săptămânile din urmă însă, se trezise luptând cu o copleșitoare dorință de a izbucni în lacrimi. O apuca în cele mai inoportune situații, în timpul prânzurilor cu colegii sau la ședințele de vânzări de vineri după-amiaza. Își simțea ochii umflându-i-se și îi închidea ca să-și rețină lacrimile, dar presiunea făcea ca o dâră de lichid sărat să i se scurgă pe obraz, adunându-i-se într-o picătură pe bărbie.

— Te simți bine, draga mea? o întrebase o farmacistă cu figură blândă, în timp ce-i dădea restul de la o rețetă pe care Alice o ridicase în timpul pauzei de masă.

— Da, sigur. Mă simt bine, răspunse ea, tulburată de ideea că nefericirea îi devenise atât de vizibilă.

— Ai grijă de tine, da? replică femeia, cu un zâmbet mângâietor, în timp ce se îndepărta.

Alice nu înțelegea disperarea în care se prăbușise. Întotdeauna susținuse că fericirea ar trebui definită ca absența durerii, mai degrabă decât ca prezența plăcerii. Atunci de ce, cu o slujbă decentă, sănătoasă și cu un acoperiș deasupra capului, se pierdea cu atâta regularitate și în mod copilăresc în suspine lacrimogene?

Nu se putea plânge decât de faptul că se simțea dezolant de nesemnificativă pentru celelalte ființe umane, întru câtva inutilă pentru planetă și pentru mișcările locuitorilor acesteia.

Ceea ce se afla probabil în spatele lacrimilor era bănuiala tristă că, dacă într-o zi s-ar fi împiedicat și ar fi alunecat dincolo de marginea Pământului, nimeni nu ar fi acordat absenței ei mai mult de un minut de gândire.

Realitatea

Într-un weekend pe la începutul lui martie, Alice acceptă invitația de a o vizita pe sora ei mai mare, Jane, care locuia cu soțul său pe o proprietate dintr-o zonă degradată a orașului. Jane era avocat, și se ocupa pe-atunci de un centru comunitar pentru femei agresate, muncă despre care sugera în mod invariabil că ar fi mult mai importantă decât marketingul pentru șampoane sau detergenți.

Structura morală a relației o distribuia pe Alice în rolul surorii mai mici, frivolă și egocentrică, iar pe Jane în cel al surorii mai mari, mai nobilă și mai curajoasă, care renunțase în mod eroic la șansa unei vieți confortabile în numele ajutorării celor năpăstuiți.

În cursul după-amiezei de sâmbătă, cele două surori făcuseră o plimbare în parcul de lângă proprietate. Începuse o ploaie ușoară, care adăuga o notă sumbră scenei și-așa dezolante.

— Arăți bine, spuse Jane pe când deschidea poarta.

— Serios? răspunse Alice. Mă bucur, pentru că nu știu dacă mă și simt așa.

— De ce, ce s-a întâmplat?

— O, nu știu, nimic de fapt, replică ea precaută, neștiind cum avea să reacționeze sora ei la harababura de emoții care o încerca.

— Nu, serios, dă-i drumul, ascult.

— O, e o prostie, chiar o prostie, pur și simplu nu mă simt bine pentru moment.

— Ai fost la un doctor?

— Nu, nu e genul ăla de chestie.

— Atunci ce e?

— E doar în mintea mea, ca de obicei.

— Continuă.

— Mă simt doar cam obosită pe dinăuntru, nu fizic, emoțional. Mă uit la oameni, vorbesc cu ei, fac tot felul de lucruri interesante, și cumva nimic nu mă atinge așa cum ar trebui.

— Ce vrei să spui?

— Parcă ar fi un fel de surdină între mine și lume, ca o pătură care mă împiedică să simt lucrurile cum ar fi normal. De exemplu, mă uitam la niște flori într-un magazin zilele trecute, la niște narcise, și în mod normal ador florile, dar de data asta mă uitam la ele de parcă ar fi fost niște obiecte extraterestre. Of, nici nu știu ce spun. Probabil că e un exemplu prost, dar nimic nu pare *real*, dacă înțelegi ce vreau să spun.

Urmă o pauză, apoi Jane replică:

— Mi-aș dori și eu ca lucrurile să pară *mai puțin* reale pe-aici. Consiliul iar e pe capul meu din cauza fondurilor. Dacă i-am lăsa, nenorociții ar închide adăpostul. E o nebunie, pentru că avem atâta de lucru în momentul ăsta. Tocmai m-am ocupat de o femeie căreia soțul i-a tăiat patru degete cu fierăstrăul. Și ieri serviciile sociale ne-au adus o femeie din Bangladesh care nu vorbește o boabă de engleză, al cărei soț a murit și a lăsat-o cu trei copii mici. Și mai e și Susan, o fată de 13 ani, al cărei tată tocmai a fost băgat la închisoare pentru că o molesta.

— Ce cumplit.

— Uneori te invidiez, oftă Jane. Săptămâna asta am avut parte de realitate cât să-mi ajungă.

*

Istoria gândirii demonstrează existența unei copleșitoare tentații de a împărți lumea în două: cea reală și cea mai puțin reală.